

6 Tuna: Beträd ej spåret!

Att åka med smalspårs tåg mellan Hultsfred och Västervik är ett mycket populärt nöje under sommaren. På grund av de låga hastigheterna och rälsens ringa bredd kunde man bygga spåren med mycket mindre ingrepp i naturen än dagens järnväg, som är byggd för höga hastigheter på raka sträckor och ofta monteras med helsvetsad räls och betong som grund. Smalspårs tåg ringlar sig dock tappert fram med sitt rytmiska dunk-dunk, hela vägen från Hultsfred till Västervik på en timme och fyrtio minuter. Tågen har originalinredningen från 30- eller 50-talet kvar, det luktar plast och trä och olja. Personalen är klädda i tidsenliga uniformer, utfärdar Edmonska biljetter, alltså riktiga tågbiljetter i kartong, och klipper hål med tång för att göra dem obrukbara. Eftersom sträckan i stort sett är enkelspårig, används tågstav – en träpinne som medförs av lokföraren och fungerar som stafettpinne så att bara ett tåg är ute i taget. En mycket enkel lösning utan el och känslig elektronik, men det verkar faktiskt vara minst lika säkert som dagens digitala ATC-system.

Sträckan är underbart vacker, går genom skog och förbi sjöar, samt håller sig långt borta från vägarna och städerna. Och sen dyker plötsligt en liten hållplats upp, ibland mitt i skogen, med klingande namn som Jenny, Värkeback, Tjursbo, Väderum, Spångenäs, Gnötteln och Blädda. Förr i tiden bodde människor mycket mer utspritt än i dagens urbana samhälle, så väl fanns det passagerare på de mest oväntade av platser!

Nu ska vi ta en noggrannare titt på en av dessa platser, närmare bestämt i ett område beläget mellan stationen i Väderum och stationen i Tuna. Det är en mycket vacker plats – blåbärsriset breder ut sig bland höga tallar, fina stenar och stora flyttblock. Terrängen är lätt kuperad, vissa partier består av fuktig sankmark som kan vara svår att passera. Du befinner dig mitt emellan fyra sjöar; den stora Kvarnsjön, den vackra Skirgölen, den smala Långegölen och den lite dolda Lomgölen.

Ca 100 meter bort från rälsen syns en sten som skiljer sig markant från alla andra. Stenen bär inskriptionen 15/4 1890 följt av bokstäverna I.P.ASK. En kuslig känsla griper an och kalla kårar sätter in – den här minnesstenen verkar finnas här ute i skogen av en otäck anledning.

Vad har hänt här?

För att svara på frågan behöver vi bekanta oss med Jonas Peter Andersson, född 16 juli 1820 i Tuna socken. Han var en före detta banarbetare som 1890 besökte marknaden i Tuna, årets stora tillställning i trakten. Vi får förmoda att Jonas hade roligt, marknaden var ett bra tillfälle att träffa folk från när och fjärran, och det fanns mat, musik och dans. Jonas begav sig dock hem redan under förmiddagen, eftersom han hade en son hemma som hade råkat hugga sig i knäet under arbete i skogen och som skulle forslas till läkaren på eftermiddagen. Men Jonas kom inte hem i tid, och man började söka efter honom. Nästa morgon var Jonas fortfarande försvunnen, man samlade ihop mera folk, bland annat en banvakt från Tuna, och började söka igen. Märkligt nog gick banvakten åt fel håll under sökandet, några stycken andra följde efter och de fann Jonas en liten bit bort från rälsen. Han hade ett märke efter en stövelhöl i sidan. Annars syntes ingenting. Men han var ändå död.

Det blev förhör hos länsman och så småningom kom det fram att baningenjören och ban-

mästaren hade åkt på järnvägen med dressin den dagen då Jonas varit på Tuna marknad. Dressinen hade dragits för hand av ett par karlar. När de fick syn på Jonas blev en av karlarna befalld att springa efter honom; även förre detta banarbetare är förbjudna från att gå på spåret, och det var just det Jonas gjorde. Krustorpet där Jonas bodde, och som är vackert beläget vid Kvarnsjön, nås den sista biten nämligen smidigast via smalspårets räls. Och Jonas, som själv hade jobbat hela sitt liv som järnvägsanställd, kände till den vägen mycket väl. Det var fem kronor i böter när man gick på spåret, vilket motsvarar ca 400 kronor i dagens penningvärde. Man skulle kunna tro att det hade räckt med en varning åt Jonas, som ju måste ha varit känd till karlarna som före detta kollega. Men så blev det inte. Kanske vägrade han att betala eller hade han inga pengar med sig, det blev strid och Jonas mördades, nästan 70 år gammal.

Vem utförde våldsdådet? Hur gick mordet till? Var stövelsparken verkligen dödsorsaken? Hade alla karlar och baningenjören och banmästaren samma stövlar på sig eller varför undersöktes detta spåret inte vidare? Var banvakten, som under sökandet ledde folket till rätt ställe, delaktig i mordet?

Det verkar ha varit flera personer inblandade, så varför vittnade ingen om övergreppet? Kan det vara ett tecken på att mordet utfördes av en överordnad, alltså självaste baningenjören eller banmästaren, eller kanske ännu högre upp som ett envist rykte i bygden säger? Fanns det kanske en tidigare ouppklarad konflikt mellan banarbetaren Jonas Peter och någon av hans tidigare chefer? Det blev förhör och förhandling, men inget är känt om ett eventuellt straff. Hur kan det vara möjligt? Varför finns inga domstolsprotokoll?

Kanske var Jonas berusad efter festen på marknaden i Tuna och striden eskalerade av den anledningen? Men det låter föga sannolikt – det var mitt på dagen och han skulle hem för att forsla sin skadade son till läkaren på Tuna Gård. Men å andra sidan, varför lämnas just den där egentligen oväsentliga detaljen till eftervärlden när så mycket annat är höljt i dunkel?

Vid mina efterforskningar berättar en källa till mig att Jonas helt enkelt ska ha ramlat omkull, slagit sig och i kombination med svag hjärta och kanske berusning dog en helt vanlig åldersdöd. Vidare efterforskning visar faktiskt, att det födslo- och dödsboken för Tuna kyrka anger dödsorsaken för Jonas Peter Andersson med "olycka". Men hur kommer då historien med banvaktarna upp och varför restes en minnessten? Minnesstenen ser ut att vara över 100 år gammal, men den är välvårdad och jag får fram, att Tuna hembygdsföreningen har avsatt ombudsmän som sköter stenen.

Minnesstenen bär inskriptionen I.P.AS.K. Kan det vara en förtäckt fingervisning till mördaren? Sannolikt betyder inskriptionen **J**onas **P**eter **A**nders**S**on **K**rustorpet (på den tiden skilde man inte på J och I), men varför ligger då minnesstenen en bit bort från rälsen? Var det dit Jonas kunde fly innan han blev mördad?

Vid min efterfrågan hos kyrkogårdsförvaltningen kommer det fram att det inte finns någon gravsten på Tuna kyrkogård för Jonas Peter. Men han föddes i Tuna, gifte sig i Tuna och han dog i Tuna. Kan det vara så att minnesstenen också är hans gravsten? Även mitt mejl till riksarkivet i Vadstena är förgäves, de kan inte heller svara på frågan om hans död och gravplats.

Så sent som den 9 juni 1980 hölls en minnesandakt för Jonas. Man möttes upp i församlings-

hemmet och efter kyrkkaffet berättade Evert Danestrand och kyrkoherden Anders Wenhult om fallet. Hela följet, ett 80-tal (!) människor, begav sig till minnesstenen och man lade ned blommor invid dess fot. Men när, och av vem, restes minnesstenen, och varför hålls minnet vid liv?

Ta gärna en stund och fundera kring alla dessa frågor vid minnesstenen i den vackra skogen. Visa hänsyn, och lämna gärna kvar en blomma eller en liten sten för att hedra minnet av Jonas.

Tänk på att våld aldrig löser problem.

Imagine all the people

Livin' life in peace

John Lennon och Yoko Ono, samproduktion med Phil Spector, 1971

Hitta vägen:

Ta smalspåret (eller bilen) till hållplatsen Tuna och beträd ej spåret (som givetvis är den kortaste vägen), utan ta istället Oskarshamnsvägen mot Kristdala. Efter drygt en kilometer sväng höger in på Tunavägen mot Vena, och ta till höger igen efter ytterligare en kilometer (57.56248, 16.11660), så kommer vägen korsa smalspårets räls efter ca en kilometer. Nu är du ungefär halvvägs mellan Tuna och Väderum. Härifrån följer du rälsen åt söder (var ytterst försiktigt och gå en bit bort från spåret!), och efter ca 200 meter går du åt vänster in i den öppna skogen. Ca 100 meter bort från rälsen hittar du minnesstenen för Jonas Peter. Försök att följa din intuition, men om du inte lyckas så kommer här koordinaterna: 57.5626, 16.0957.

Fler vackra platser i närheten:

- Knappt en kilometer bort finns en fin, orörd skog med riktigt gamla tallar. Fortsätt bara längs grusvägen över järnvägsspåret tills du ser skylten "Skogskyrkan", så finns kort därefter en informationsskylt på vänster sida (57.5628355, 16.0815196). Så här skriver Åke Hammar skjöld om Skogskyrkan till mig: "Min farfars farfar Hugo som var arkitekt och utvecklade gården var också kyrkligt intresserad. Han tyckte skogen var så högväxt och vacker. Han fick en sakral känsla, nästan som att gå in i en kyrka. Han kunde inte förmå sig själv att hugga ner skogen och kallade den för 'Skogskyrkan'. Sedan dess har den medvetet varit orörd. En oas med stora miljövärden och stor artrikedom med både växter och djur."

- Skirgölen, sjön närmast smalspårarälsen, är en vacker liten göl och det finns möjlighet till att ta ett dopp där, om så önskas, utöver att bara njuta av den härliga vyn. Sjön är dock lite svårt att nå och inga stigar leder till vattenspegeln. Håll dig till sjöns södra del och försök t ex vid 57.5620253, 16.08958510.

- Om du går ca 400 meter åt söder från mordplatsen kommer du till Kvarnsjön, där Jonas hem Krustorpet ligger (obs: privat område). Men det är svårt att ta sig fram – enklaste vägen är faktiskt just att gå på rälsen, men detta är ju, som historien slagit fast, förbjudet och förenat med livsfara.

- Ytterligare en intressant och farlig plats är den stora grustäkten som finns på höger sida innan du kommer till järnvägs korsningen.

Fler vackra platser i Tuna med omnejd:

Tuna hembygdsgård (57.57118, 16.11650)

Lövparken med kärleksstigen (57.57095, 16.11856)

Tuna kyrka (57.56688, 16.13123)

Tuna gård och Tuna hembygdspark (57.56499, 16.13428)

Virum älgpark (57.59394, 16.19174)

Flohult honungscafé (57.52602, 16.20150)

Flohult Ceramicart (57.52587, 16.20087)

Kvarnruinen Mokvarn (57.53092, 16.21510)

Industriminne Klemmetorps tegelbruk (57.54873, 16.23130)

Fornborg Tvättberget (57.50994, 16.16922)

Fornborg Borgeskans (57.54012, 16.12783)

Fornborg Åsen (57.7771805, 15.9166522)

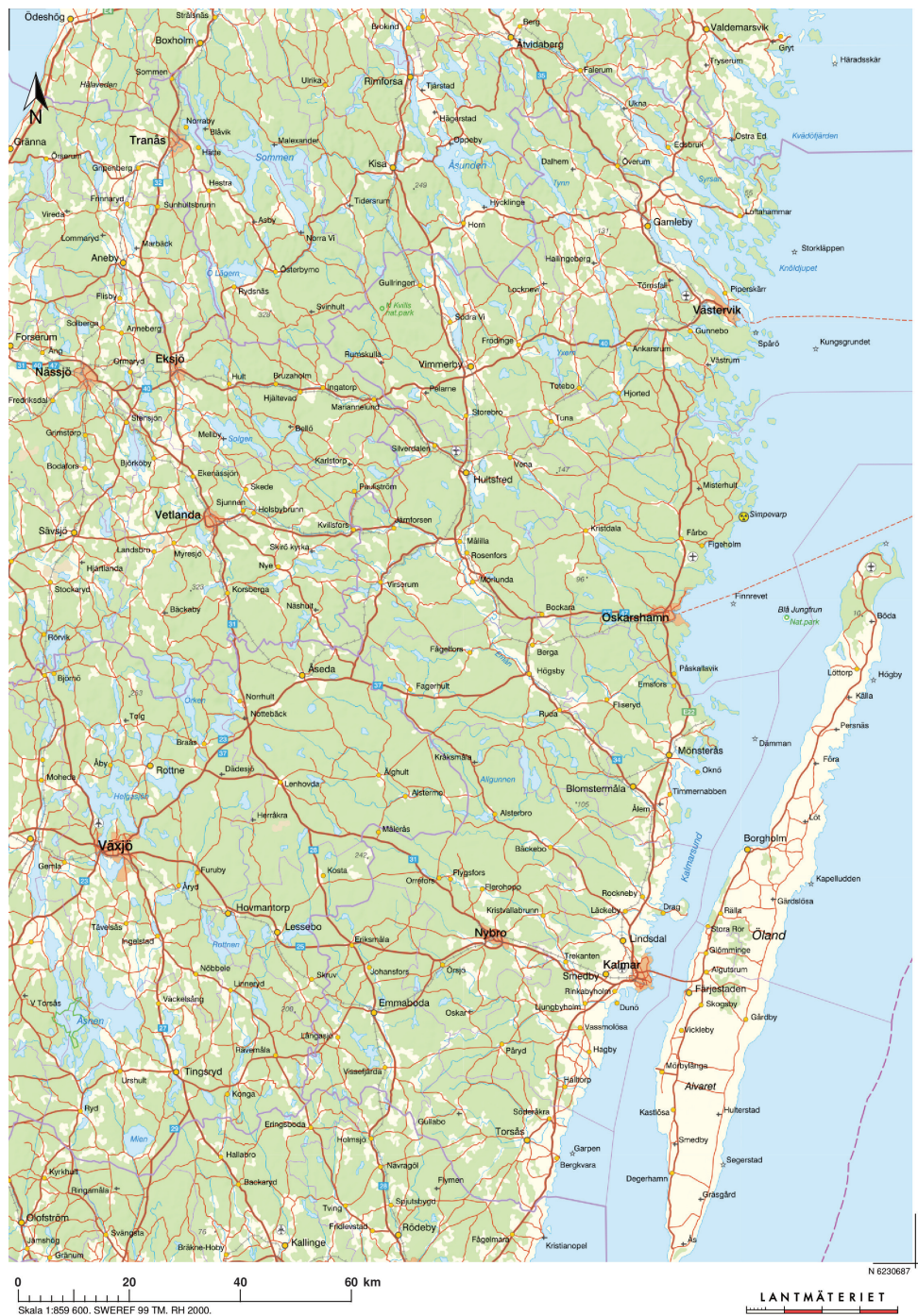
Bonustips:

Du kan än idag åka smalspårståget. Sträckan Hultsfred–Västervik trafikeras på sommartid med flera avgångar per dag, och stannar i både Tuna och Väderum. Du kan även åka dressin på vissa delar av sträckan söder om Hultsfred.

Lästips:

Ekengren, Staffan: Spår av passion (allmänt om smalspåret)

Holzer, Christian: Dagsutflykter i Småland (utflyktstips som kretsar kring smalspåret).

Tuna	1
Hultsfred	2
Västervik	3